

La meua memòria de la guerra a Eivissa

per Jordi Grünwald Müller

El senyor Jordi Grünwald ha tengut l'amabilitat de fer-nos arribar un voluminós manuscrit que porta el títol de Memorias de un obrero español. Són les seues memòries d'una llarga i fecunda vida. Pel seu interès (i pel comentari que fa de fets que la gran majoria desconeix) hem traduït i extractat la part que fa referència a la Guerra Civil espanyola, i és la visió d'un al·lot de deu anys d'uns fets que varen trasbalsar tota una generació.

Els meus pares eren propietaris a Barcelona d'un negoci d'importació de bijuteria xapada d'or, bijuteria que es fabricava a Txecoslovàquia. Per ser d'alta qualitat i bon preu, es venia molt bé.

Tenia jo cinc anys quan va morir la meua mare, a una finca que va llogar el meu pare a Sant Cugat del Vallès. Des d'aquell moment el negoci començà a anar al baix i cada vegada pitjor, fins que el va vendre i venguérem a viure a Eivissa.

Ell col·locà els diners que tenia en els dos bancs de l'illa. Una petita quantitat en un i la resta en l'altre. Aquesta quantitat era tan important que representava el major compte corrent d'aquest banc. Era l'any 1932 i jo tenia vuit anys.

El meu avi, segons em contava el pare, havia estat un home molt important a Bulgària: es dedicà a organitzar l'ensenyança a tot el país. També em deia que era un professor tan important que cada any el rei l'invitava, juntament amb altres personalitats, a un banquet al palau. Aquest avi meu va morir molt jove, per la qual cosa el meu pare no va poder finalitzar els seus estudis. La família es va dividir i ell marxà a viure a casa d'uns oncles a Txecoslovàquia i Iugoslàvia. Després començà a córrer món, i viatjà per Nord-Amèrica, Anglaterra i França.

Vivíem a la part més cèntrica de la ciutat, al passeig de Vara de

Rey. Era un pis enorme que donava al passeig, a un carrer i per darrere a una plaça. Tenia dos miradors i sis balcons. Record que un dia el meu pare estava parlant amb dos senyors, i un d'ells li preguntà que quant pagava de lloguer. Quan el meu pare contestà que pagava quaranta pessetes al mes, l'altre va respondre: Clar, com que vostè és estranger, li cobren dos duros de més!

Els al·lots amb qui jugava em preguntaven on treballava el meu pare. Jo els contestava el que sentia dir: que vivia de renda. Ells no sabien què era això i no ho entenien. Jo tampoc.

I arribà el dia que ocorregué la primera gran desgràcia. El banc on el meu pare tenia quasi tots els diners, suspengué pagaments i va fer fallida, la qual cosa equivalia a quedar-nos amb molt pocs diners, únicament els que teníem a l'altre banc.

Canviàrem de casa, anàrem a viure a una caseta de planta baixa amb un jardinet, als afores de la ciutat; pràcticament al camp. Pagàvem un lloguer de quinze pessetes al mes. Era un grup de dotze cases, que formaven un petit carrer prop de la carretera que duu d'Eivissa a Sant Josep.

El meu pare començà a donar classes d'idiomes, per tal de guanyar algun diner... Alguns dels alumnes venien a casa i uns altres rebien les classes a domicili.

Era l'any 1934 i en feia dos que havíem arribat a l'illa. Vaig

seguir els meus estudis en una escola que era a la plaça coneguda pel Parque. Vaig passar fàcilment l'examen d'ingrés a l'Institut i vaig aprovar el primer any de batxillerat. Durant les vacances de l'any de 1936, ocorregué la segona gran desgràcia: començà a Espanya la Guerra Civil. No m'estendré gaire amb el que passà a Eivissa durant els tres anys de guerra. Explicaré el que ens afectà directament i el que desgraciadament vaig haver de veure i patir. Em vull basar en els records que conserv, així com també en el que vaig sentir dir o comentar en aquells moments. Consider que poden ser partidistes les informacions obtingudes molts anys després, per la qual cosa no les vull tenir en absolut en compte.

Al començament de la guerra Eivissa va estar al costat dels nacionals, que és com es deien els que s'havien rebel·lat contra el govern de la República.

Hi havia una molt petita guarnició militar sota el comandament d'un capità, que des d'un principi s'uní als nacionals. Un comandant es posà al front i va fer detenir molts que eren considerats republicans o rojos. S'habilità al Castell una presó on foren allotjats. Que jo sàpiga no va passar res més.

El meu pare, que passava per alemany, no va ser molestat i tot va anar bé fins que l'illa fou

ocupada per l'exèrcit de la República. Desembarcaren a una petita cala, situada a la costa del poble de Sant Carles i, sense resistència, batalla ni combat, ocuparen tota l'illa. L'ocupació de l'illa es resolgué en poc temps. L'endemà al matí la ciutat aparegué plena de gent nova, que no havíem vist mai. Hi havia militars republicans, milicians i moltes més persones que vestien de forma rara i que anaven armats amb pistoles i punyals. Els preliminars de l'ocupació havien estat estudiats i ben preparats.

Després de resseguir en la meua memòria, la d'un al.lot de dotze anys, he trobat aquestos records:

Un dijous al matí aparegueren dos avions que sobrevolaren la ciutat. Primer a bastant altura, i en comprovar que no hi havia defensa antiaèria, a poc a poc anaren baixant, tant que pareixia que havien de tocar els terrats de les cases. Aquells avions eren Dornier i estaven preparats per amarar, eren hidroavions. Això ho sabia per uns cromos que col.leccionava. Eren molt pareguts al famós Plus Ultra, del qual tant s'havia parlat. Portaven pintada sota les ales la bandera tricolor en forma de cercles concèntrics. Els entesos, que són gent que sempre es fa notar, deien que eren republicans. Després de volar una estona observant-ho tot, marxaren.

El divendres i el dissabte tornaren, però aquest últim dia deixaren caure moltíssims fulls de paper impresos explicant que l'illa seria presa i ocupada per l'exèrcit lleial a la República i que els "rebels" serien jutjats i empresonats. També avisaren que el dia següent bombardejarien la ciutat a partir de les 10 del matí, per la qual cosa aconsellaven a tothom que l'abandonassin per no patir mals.

El diumenge al matí molts d'habitants de la ciutat d'Eivissa, com si fos una gran romeria d'un dia de festa, sortiren cap a les muntanyes que hi ha prop de la part oest de la ciutat. Ja es poden imaginar quants i quins comentaris férem la nit anterior els al.lots del barri, per mor de l'espectacle que tendriem el dia següent.

Jo, per poder veure-ho millor, vaig agafar uns binocles de teatre que hi havia a casa, però el meu pare no me'ls deixà utilitzar per considerar-ho perillós.

Tots els que vivíem a la ciutat i d'altres que vengueren dels pobles, ens repartírem per la falda de la muntanya, uns més a prop i els altres més allunyats, segons el grau de seguretat que cadascú volia prendre's.

Aviat aparegueren dos vaixells de guerra, que eren destructors segons els entesos, i es situaren molt a prop dels illots que hi ha a un parell de milles del port.

A les 10, com havien promès, aparegueren avions i va començar el bombardeig. Els avions volaven fent un cercle, passant per damunt de la ciutat i per damunt de nosaltres. Això produí al principi alarma i alguns sortiren corrents.

Els avions deixaven caure unes bombes, que els aviadors amollaven amb les mans, i els vaixells disparaven els seus canons. Les bombes i projectils dels vaixells, varen ser dirigits exclusivament al Castell.

A poc a poc s'anà formant una densa cortina de fum negre, que acabà per cobrir el Castell i la catedral.

La gent feia els més diversos comentaris, que coincidien en que tot estava ja destruït i també es compadien dels pobres soldats als quals ja donaven per morts.

Els vaixells no tenien gaire bona punteria i alguns dels seus disparats, que sortien alts, passaven per damunt del Castell i queien als camps, a pocs quilòmetres d'on érem nosaltres. Es produí una petita alarma i molts s'escaparen fins al cim de la muntanya.

Record perfectament que en passar els avions per damunt de nosaltres, els pilots obrien unes finestretes i ens saludaven amb la mà. Algú va correspondre a les seues salutacions fent senyals amb unes banderes blanques o vermelles.

Quan s'aclarí el fum arrossegat per la brisa, poguérem veure una altra vegada el Castell, la Catedral i les cases dels voltants, tot tal com era abans del bombardeig. Ho véiem i no ho creïem.

Va desaparèixer l'angoixa i la por que s'havia apoderat de molts. La gent començà a tranquil.litzar-se.

Se n'anaren primer els avions i després els vaixells i a la tarda tots anàrem tornant a la ciutat. Els que pujaren al Castell comentaven que hi havia uns forats a les parets, però que no havia passat res important. Nosaltres anàrem a veure el que havia fet una bomba que va caure prop de la carretera. Trobàrem un forat que podia ser tapat tirant-hi terra amb les mans. Després es comentà que el que tiraren els avions eren "bombes de mà".

El primer que ocorregué va ser que tots els presos polítics, que eren al Castell, foren alliberats sense que ningú hagués patit cap mal durant l'empresonament.

Com que el govern de la república era anticlerical i no acceptava l'Església catòlica, tant el bisbe com molts de capellans abandonaren la ciutat i s'amagaren a les cases pageses. També feren el mateix alguns militars i altra gent.

Cada dia les notícies de "radio calle" informaven: Ahir agafaren al Tinent de Carabiners! Han matat un capellà quan el portaven detengut al Castell! Ja han trobat el bisbe i aquesta tarda el porten a la ciutat! Aquesta notícia i algunes de les anteriors no passaren de ser un rumor. El bisbe mai fou trobat i així es salvà.

Cada dia grups de milicians sortien cap als pobles a buscar els fugitius que es trobaven amagats. Aquestes sortides eren a conseqüència de la denúncia d'algú que havia vist tal o tal altre a una determinada casa de camp.

Algunes de les persones que havien ocupat càrrecs molt rellevants durant el govern de dretes, pogueren arribar fins a l'illa de Mallorca en barques de pesca, illa que, des del principi de la guerra, va estar amb el Moviment Nacional.

A la presó del Castell eren detenguts aquells que foren considerats com antirepublicans o feixistes, nom, aquest darrer, que cada vegada s'emprava més. Els detenguts eren: militars,

El comte Rossi.

guàrdies civils, capellans, membres dels partits de dretes i fins i tot molts que tenien el costum d'anar a l'església a oir missa els diumenges.

Un dia es va dir que havien estat detinguts els fills del comandant militar i que els mantenien com ostatges amenaçats de mort si el seu pare no es rendia. Mai es confirmà aquesta notícia, però aquest militar prompte es presentà a la ciutat i fou detingut, jutjat i executat, segons les ordres que arribaren de Madrid. Es coneixia el dia i l'hora en què es compliria la sentència. Tots els que eren atents aquell dia a l'hora indicada, pogueren sentir la descàrrega de l'escamot d'execució.

El meu pare, des que començà la guerra, ja no donava classes i com que jo feia vacances, cada dia anàvem a la platja amb una mica de menjar i tornàvem al vespre.

Un dia va haver d'anar a la comandància militar, que es

trobava a l'hotel Ibiza, en el passeig de Vara de Rey, a explicar al cap de les forces d'ocupació per què vivia ací. Temia que, al ser considerat alemany, pogués ser molestat, però ja no se'n recordaren més. Possiblement aquest era el motiu pel qual ens passàvem tot el dia a la platja.

El mes de setembre arribà de Barcelona un grup bastant nombrós de milicians. Es deia que era per reforçar la guarnició de l'illa. L'aspecte d'aquests milicians era estremidor. La gran quantitat d'armes que portaven ens produí una especial curiositat. Per primera vegada vàrem veure metralletes i també bombes de mà, que portaven enganxades a les bandoleres. Aquella varietat de pistoles, revòlvers i punyals cridava poderosament l'atenció.

"Radio calle" va informar que era un grup de criminals que procedien de la presó Model. Els havien enviat a Eivissa per no tenir-los a Barcelona.

Un dia es produí una alarma a la ciutat, perquè, segons deien, aquell grup s'havia enfrontat a uns altres milicians i després d'un gran escàndol els havia amenaçat amb les metralletes i les bombes de mà.

Alguna cosa devia haver passat, ja que el dia següent vàrem que a la voravia de l'hotel Ibiza, on estava instal·lat el quarter general, havien situat unes metralladores que apuntaven aquest grup de milicians i els mantenien immobilitzats al mig del carrer.

Després de moltes de discussions i insults, reberen l'ordre de dipositar totes les armes damunt d'unes mantes que col·locaren a la voravia. Immediatament, amb molt males maneres i protestes, però sota la vigilància de les metralladores, aquella xusma malcarada va anar deixant totes les armes, passant d'un a un per davant del cap de les forces d'ocupació.

Tots els al.lots estàvem mirant vertaderament fascinats aquell

espectacle, i vèiem com anava creixent aquell munt d'armes tan diverses, fins que ens digueren que no era un espectacle apropiat per a nosaltres i ens obligaren a marxar.

La curiositat per conèixer tants esdeveniments novedosos, feia que ficàssim el nas a llocs on no se'n havia perdut res.

Un matí del mes de setembre ens cridà l'atenció la remor d'un avió que volava a tan gran altura que era difícil de distingir. Després de donar voltes durant molta estona, marxà en direcció a Mallorca.

El dia següent, quasi a la mateixa hora, foren dos els avions que aparegueren també a gran altura i feren el mateix que els avions republicans, començaren a descriure cercles cada vegada més baixos per damunt la ciutat, i així fins a completar el seu vol de reconeixement.

Aquesta vegada unes metralladores, no antiaèries, els reberen amb infinitat de dispars. També els disparaven amb fusells des dels carrers i fins i tot

algú també ho feia amb les seues pistoles. Nosaltres esperàvem veure'ls caure per mor d'aquell foc granejat.

Aquells dos avions, que sota les ales portaven pintades unes franges negres, seguiren volant a molt baixa altura, sense preocupar-se massa dels dispars, prenent bona nota de l'emplaçament de les metralladores. Seguidament marxaren també en direcció a Mallorca. El meu pare va dir després a casa que per les franges negres que portaven pintades sota les ales, aquells avions eren italians.

Al solpost vaig comentar amb els meus amics el que havia dit mon pare, que eren avions italians. El meu comentari va ser escoltat per alguns pares dels meus amics, que immediatament varen anar a casa a preguntar-li que com ho sabia. Un d'ells, que presumia de ser comunista, l'amenaçà amb denunciar-lo: "Vostè és un espia alemany!" Mai oblidaré l'ensurt que s'emportà mon pare i la gran pallissa que em donà. Com

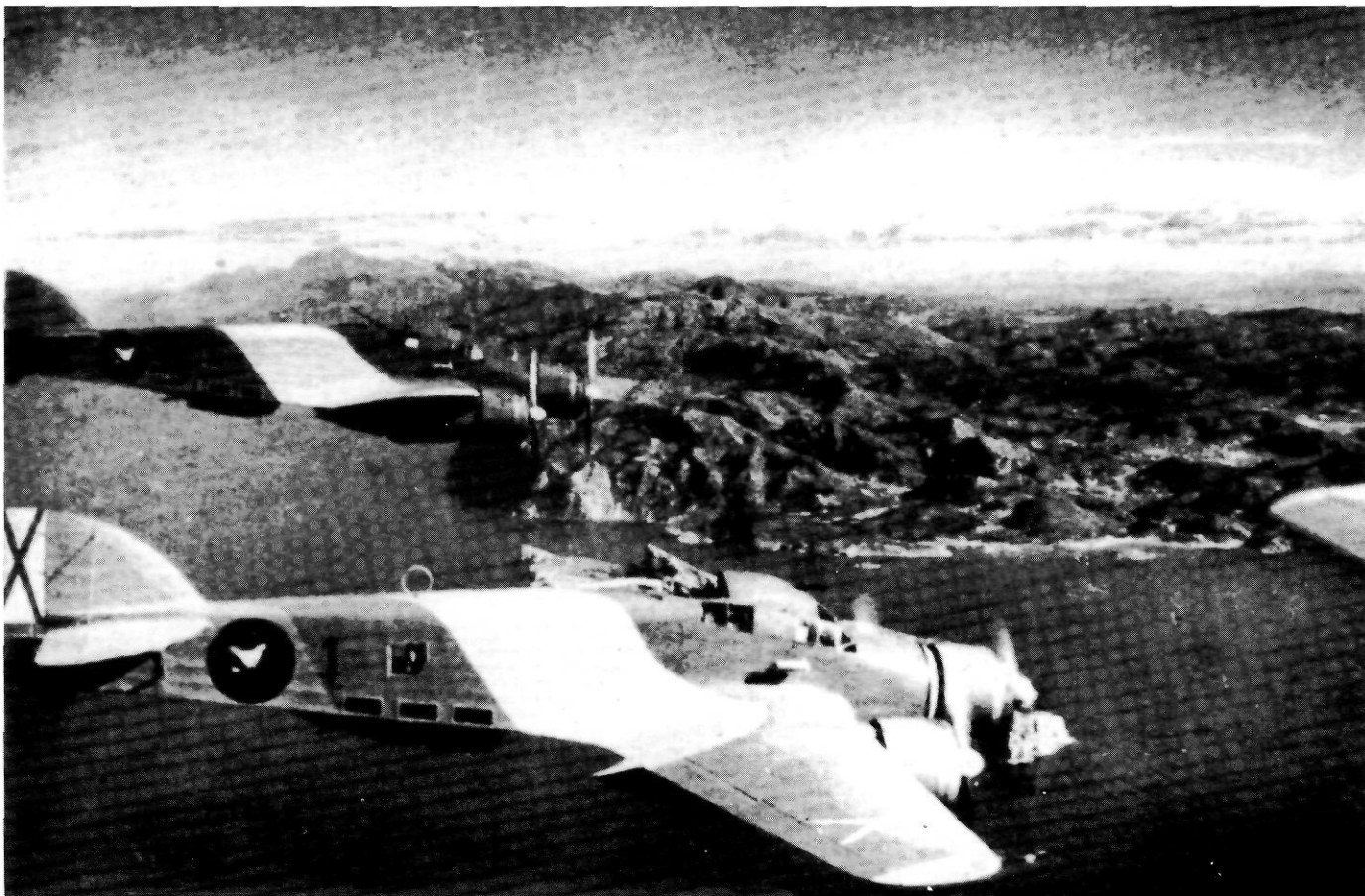
podia saber jo la importància i les conseqüències que podien ocasionar els meus comentaris! Encara ara pens d'on va treure el meu pare que aquells avions eren italians, tal com resultà ser cert.

I arribà el diumenge 13 de setembre de 1936, possiblement una data que serà difícil d'oblidar per a moltes famílies, que aquell dia quedaren marcades per a tota la vida.

Érem a la platja d'en Bossa, on anàvem poques vegades perquè queia molt lluny. Eren les dues de la tarda i havíem menjat uns entrepans, amb la intenció de tornar amb la posta de sol.

Vaig sentir remor de motors d'aviació, i mirant cap a la ciutat, vaig veure com arribaven tres grans trimotors que pareixia que venien de Mallorca. No volaven molt alt i pareixia que passarien per sobre d'Eivissa. En un moment aparegueren uns grans núvols negres que formant-se de baix cap a dalt, començaren a cobrir la ciutat. Uns segons després escoltàrem

Avions italians Savoia.

un gran estrèpit, com d'una gran tempesta. La terra tremolava.

Els tres avions iniciaren un viratge complet i volaren en direcció oposada a la de l'arribada. Ens quedàrem esglaiats i espantats. Record que mon pare exclamà: "Estan bombardejant la ciutat sense haver avisat!"

Uns minuts després tornaren altra vegada els tres grans avions a deixar caure més bombes. Aquesta maniobra va ser repetida una tercera vegada, abans d'anar-se'n en direcció a Mallorca.

El gran núvol de fum negre, que anà augmentant, es va mantenir molt de temps sobre la ciutat.

Nosaltres estàvem sols, però després del bombardeig s'acostà un grup de pagesos que vivien a una finca propera. De moment ningú va fer cap comentari, però finalment un d'ells, dirigint-se a mon pare, va dir en eivissenc: "Carai, jo diria que aquestos avions han fet molt de mal!", i afegí: "No li pareix, senyor?"

Esperàrem unes hores, per temor que tornassin els avions, i regressàrem a casa.

Prop d'on vivíem i al costat de la carretera, havien edificat unes cases, que eren habitades per carabiners, tots ells forasters, del servei de guardacostes; de la "barquilla", com deien els eivissencs.

Just a la vora d'aquest edifici, hi havia un grup de dones que cridaven i ploraven. Unes estaven assegudes en unes cadires i es repartien entre totes uns gots, en els quals bevien una infusió que tenien en un gerro.

Vaig sentir que deien: "Estos hijos de p..., estos malnacidos fascistas. Estos etc. etc. mira lo que han hecho!" Una altra afegia: "Esos son los que dicen que van a salvar a España!" Després de molts més insults i injúries acabava dient: "Esto es lo que hacen los que van a misa, se dan golpes de pecho y se pasan la vida contándoles a los curas sus pecados!"

Ens aturàrem un moment a contemplar aquell espectacle, però el meu pare m'agafà d'un braç, i pràcticament m'arrossegà de pressa a casa.

Després de deixar tots els fòtils que empràvem per anar a la platja, sortírem en direcció al port per veure el que havia passat.

L'assortidor de combustible, l'únic de l'illa, era arrencat. Hi havia un gran forat a la vora i cossos humans embolicats amb uns llençols.

Atracat al moll hi havia el vaixell de la Transmediterrània Ciudad de Alicante. Al costat i a molt poca distància hi havia dos grans forats de molts de metres de diàmetre i amb aigua al fons. De l'edifici d'Obres de Port, únicament restava en peu una part. Sent diumenge, dins no hi havia ningú. Passant per un carrer, venint del port, vàrem veure com havia desaparegut una casa sencera. Allí hi havia una fonda, que era molt concorreguda pels pagesos quan venien a la ciutat. Demanaven un primer plat i completaven la menjada amb embotits i formatge que portaven de ca seua. Aquella fonda era plena aquell dia per ser diumenge i la mortaldat que es produí va ser total. Ningú es salvà. El carrer era ocupat per molts de cadàvers d'homes, dones i al.lots, que moltes persones, prestant un servei humanitari, retiraven de la runa. Vaig escoltar que deien que hi havia més de vint morts.

Davant d'una font que hi ha en un carrer principal, un edifici de tres pisos, on hi havia un basar, era totalment destruït i s'hi podia veure un gran clot, tan profund que s'estava omplint amb l'aigua que es filtrava. Davant de l'hotel Ibiza també havia desaparegut una casa.

Al port una bomba destrossà un motoveler atracat al moll. A les drassanes, on es reparaven els vaixells, un altre motoveler fou desfet, arrencant-li la popa. Un home que era allí aprofitant l'ombra, desaparegué.

També a les aigües del port van caure algunes bombes, que mataren uns al.lots que s'estaven banyant. No us sorprengueu d'això, ja que en aquell temps les aigües eren tan nítides i transparents que nosaltres ens hi banyàvem, aprofitant les escaletes que hi havia.

Al vespre el meu pare em prohibí que encengués cap llum,

em posà al llit i m'amenaçà amb rompre'm la crisma si feia el més petit soroll. Tancà totes les portes i finestres. Diverses vegades tocaren a la porta, però mon pare no l'obrí.

Devien ser sobre les deu, quan arribà remor de nombrosos dispars i explosions procedents del Castell. Escoltàrem aquella barreja d'espetegadissa de metralladores, tirs i explosions durant una mitja hora. Després quedà la ciutat en un silenci total.

Al dia següent, quasi amb la sortida del sol, tornàrem a la platja d'en Bossa. Arribant a la platja, en passar prop d'un gran xalet, l'únic que hi havia allí, se'ns acostaren uns homes i unes dones que ens preguntaren si sabíem alguna cosa del que passava a la ciutat. El meu pare explicà el que havíem vist després del bombardeig i quan parlà dels dispars i explosions que havia escoltat i que semblava que s'havien efectuat al Castell, un senyor bastant major, caigué a terra com si s'hagués desmaiat. El meu pare, considerant-se culpable d'aquell incident, s'excusà així com va poder. Li digueren que no es preocupàs.

Cap a les deu, tornaren dos avions i després de sobrevolar durant una bona estona la ciutat, tiraren unes bombes a la mar, davant la platja de les Figueretes. Aixecaren unes enormes columnes d'aigua. Al dia següent es presentaren altra vegada els avions i repetiren l'acció.

A la tarda anàrem al port. En arribar al passeig de Vara de Rey, ja comprovàrem que no hi havia ningú com tampoc a cap carrer. La ciutat era buida, havia estat abandonada i tots els seus habitants havien marxat cap als pobles.

Al port trobàrem un senyor foraster que als avions els deia "trimoteros". Ens informà que les tropes republicanes i molts d'eivissencs havien abandonat l'illa amb el vaixell Ciudad de Alicante i amb dos motovelers grans que eren atracats al port de Sant Antoni. També ens digué que la nit anterior els milicians arribats

últimament de Barcelona, assassinaren quasi tots els presos que hi havia al Castell, i que únicament uns quants pogueren escapar. Mai he pogut saber qui era aquell senyor que ens va estar informant.

Una conseqüència immediata de tots aquests esdeveniments fou que cada dia era més difícil trobar els aliments més necessaris.

La ciutat era completament deserta. Amb tots els comerços tancats no es podia comprar absolutament res. Veient el meu pare el que succeïa i sent molt previsor, havia comprat un extens assortiment d'aliments conservables. En aquell temps no existien frigorífics i per aquest motiu era molt limitat el menjar que es podia guardar.

L'endemà del primer bombardeig poguérem comprar alguns aliments a les cases pageses properes a la platja. Aliments com un conill, pa pagès, verdures, llegums i fruita.

El dimarts, quan desaparegueren els avions, que ja he dit que tiraren unes bombes a la mar, tornàrem a la platja molt més de matí, cercant alguna botiga ober-ta on comprar quelcom.

Tot era tancat, no hi havia ningú i la ciutat d'Eivissa continuava completament deserta. Tots els habitants s'havien marxat al camp i als pobles, segurament espantats i esfereïts en veure les conseqüències d'aquell tremend bombardeig.

Molts d'anys després vaig llegir en una crònica referida a la Guerra Civil Espanyola, que els avions italians presents en aquella guerra havien assajat per primera vegada bombes de 500 quilos. Això em portà a la memòria el que feren també els avions alemanys quan destruïren Guernica.

Al port veiérem unes quantes persones que formant grups parlaven i gesticulaven. Quan ja ens marxàvem, i tant de bo que ja ho haguéssim fet, al fons d'un carrer aparegueren uns carros estirats per cavalls. Quan ja eren més a prop, tots ens acostàrem per saber de què es tractava.

El que vaig poder veure, mai més se m'ha esborrat de la

memòria. Dins d'aquells carros de pagès amb baranes, anaven amuntegats molts de cadàvers completament ensagnats. Per la banda de darrere dels carros penjaven cames i per entre i sobre les baranes sortien mans i braços. Un home, davant de cada carro, portava els cavalls pel cabestrell. Tots portaven la cara tapada amb un mocador blanc, per evitar en la mesura possible, la forta pudor que desprenien aquelles persones assassinades.

Algunes persones de les que presenciaven aquell espantós i esglaiador espectacle, es taparen la cara amb les mans i començaren a plorar.

El meu pare, quan s'adonà del que estava passant, em va posar la mà davant la cara i m'arrossegà lluny, evitant així que pogués continuar mirant aquelles horribles escenes.

Aquells carros carregats amb els presos assassinats al Castell es dirigien al cementeri i en no poder passar pel carrer principal, obstruït per l'edifici derruït davant de la font, s'havien vist obligats a donar la volta pel port.

Al Castell hi havia empresonades unes cent trenta persones. Quan el diumenge a la nit començaren les execucions, un petit grup de presoners, atemorit, es refugià en un racó. Allí, amb unes banquetes, pogueren rompre una finestra i escapar saltant una paret exterior del Castell. Uns quinze o vint foren els assortats que fugiren d'una mort segura.

Quan escric aquestes memòries, cinquanta-set anys després d'aquells esdeveniments, no he pogut saber amb exactitud les xifres que esment. Les dades que obtenia sempre eren diferents, segons l'ideari polític de qui m'informava. No existeixen dades oficials.

És molt fàcil que dubteu de la veracitat de tot quant estic escrivint, però com que he dedicat al llarg de la meua vida algun temps a recordar el que havia passat al meu voltant, resulta que tots els esdeveniments que he considerat interessants, els he estat evocant milers de vegades i així s'han fixat en la meua memòria. Ara no tenc altra tasca

que anar escollint el que m'interessa o necessit.

Com temíem un nou bombardeig, passàrem el dia següent a la platja, i després de l'experiència del dia anterior, a la tarda, ens quedàrem a casa. El dijous també el passàrem a la platja, però quan arribàvem a la tarda a casa, escoltàrem una potent sirena que ens avisava de la presència d'un vaixell. Sortírem quasi corrents fins al port i al moll hi havia una llanxa motora molt bonica tripulada per mariners de guerra. Sobresortint per damunt de l'escullera es veia l'arboradura d'un gran vaixell.

La motora portava la bandera alemanya i el meu pare des del moll començà a respondre les preguntes que li feia un oficial. Després d'una breu conversació, ens embarcàrem en direcció al vaixell.

Jo em trobava entre divertit i espauridit. Després de tants d'esdeveniments com m'havien succeït, pareixia que ja m'anava acostumant a tenir una aventura més.

Arribàrem al vaixell i mentre el meu pare conversava amb el comandant, com vaig saber després, jo vaig passar una estona inoblidable recorrent el vaixell acompanyat per uns mariners. Em parlaven en alemany, però com que jo no els entenia, em vaig quedar tan callat que devien pensar que era mut. El més divertit fou que m'assegueren darrere d'unes metralladores antiaèries i em deixaren manejar unes manetes que movien les metralladores per amunt i per avall i cap a un costat i cap a l'altre. Aquell vaixell era el cuirassat Leipzig, de la marina de guerra alemanya.

Es sentí una ordre per un altaveu i em portaren fins a l'escala del vaixell, on m'esperava mon pare amb dos petits sacs al seu costat. Després de moltes salutacions i cops de taló, tot molt militar i molt alemany, ens tornaren al port amb aquella llanxa que corria tant.

Arribàrem a casa carregats amb els dos sacs, que eren molt pesats. En buidar-los ens trobàrem amb el millor regal que podíem rebre en aquells moments:

El comte Rossi comprova el seu fusell, camí d'Eivissa. (Foto: *La Guerra de España*. El País, 1986.)

unes llaunes grosses de carn i peix en conserva. També hi havia uns pots de llet condensada, mantega, llegums, purés i sopes, unes pastilletes molt dolces i unes barres de pa que es conservaven molt de temps, ja que no es tornaven dures.

El meu pare va prendre la precaució de no comentar ni explicar-me res del que havia passat. Anys després em contà que a bord del Leipzig va contestar les preguntes que li feren i va donar una informació molt completa sobre el que havia succeït a la ciutat i sobre la situació en què es trobava l'illa.

A la tarda del dia següent, un destructor italià entrà al port i atracà al moll. A terra, el meu pare va mantenir també una conversació amb uns oficials. Aquesta vegada no ens donaren

menjar. Oferiren al meu pare uns paquets de tabac, que molts de mesos després canviarem per oli i arròs.

El diumenge següent fou el dia de la reconquesta de l'illa. Era molt de matí quan sentírem la sirena d'un vapor. En arribar al port ens trobàrem atracat un vell vaixell que ja coneixíem i que feia la línia regular entre les illes Balears, València i Alacant. Era el vapor Mallorca. Ara transportava soldats i pertrets de guerra. Sobre el moll hi havia moltes caixes de municions, tendes de campanya, gran quantitat de rotlles de filferro de pues i moltes coses més que anaven traient de les bodegues del vaixell. Sembla ser que abans ja havia arribat el Ciudad de Palma, també amb soldats.

Em sorprengué molt que els soldats portassin penjades per

damunt les butxaques de les camises i de les guerreres moltes medalles. Tant la bandera del vaixell com la que onejava sobre les murades era diferent. Li vaig dir al meu pare: Mira, és la bandera monàrquica!

Jo havia conegut sempre la bandera d'Espanya amb els tres colors, però sabia que n'existia una altra, que abans havia estat la de l'extinta monarquia. El meu pare, mirà a un costat i l'altre, em digué que havia d'estar ben callat i no fer cap comentari. Aixecà la mà i per un moment vaig creure que em pegaria.

Aquell dia a la tarda i els següents, començà a tornar a poc a poc la gent de la ciutat, la vida s'anà normalitzant i s'obriren les botigues.

JORDI GRÜNWARD MÜLLER